

**KIBRIS YÖRESİNE AİT BİR AĞIT:
“ARAP ALİ” VE VARYANLARI****A LAMENT OF CYPRUS REGION:
“ARAB ALİ” AND VARIATIONS***Şevket ÖZNUR****Özet:**

Bu makale, 1943 yılında Kıbrıs'ın Mağusa şehrinde İngiliz askerleri tarafından öldürülen Arap Ali için yakılan ağıtın metin incelemesini içermektedir. Bu ağıt yıllarca halkın dilinde türkü olarak çalınıp söylenmiş ve o kadar beğenilmiştir ki onun Kerkük'te ve Anadolu'da da çeşitli varyantlarına rastlamaktayız. Nitekim bu varyantların hem öyküsü hem de mukayeseli incelemesi ile benzer ve farklı yönleri değerlendirilmiştir. “Yorum-inceleme-değerlendirme” çerçevesinde ele alınan incelememizde yöresel folklorik özellikler de tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkü, Ağıt, Arap Ali, Varyantlar.

291

Abstract:

This article is about the research of the lament text lamented for Arap Ali who was killed in 1943 in Famagusta, Cyprus by English soldiers. This lament was sung among people so many times that we encounter (can see) its different variations in Kerkük and Anatolia. As a matter of fact the story, the contrastive analysis and similarity and difference of these variants have been evaluated. Besides interpretation, research and evaluation in the frame of literature and language evaluation, local folkloric characteristics have been tried to make firm.

Key words: Folk Songs, Lament, Arab Ali, Variations.

Giriş

Türküler ve öyküler bazen dilden dile, il il, bazen de ülke sınırlarını aşarak dolaşmaktadır. Bir yerde dinlediğimiz bir türkü veya bir öykü, her an bir başka yerde karşımıza çıkabilmektedir. Türkü, hoyrat, mani, atasözü, masal, efsane gibi folklorik değerlerin seyahatine sıkça rastlamak mümkündür.

* Dr., Yakın Doğu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü – Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
sevketoznur@hotmail.com

Türkülerin ve öykülerin bu yolculuğu bazen insanları hayretlere düşürmektedir. Halbuki konu incelendiğinde görülecektir ki tarih boyunca savaş, askerlik, zorunlu iskân, ekmek parası gibi çeşitli nedenlerle bir yerden bir yere giden insanlarla birlikte türküler ve öyküler de göç etmişlerdir. Bu nedenle aralarında yüzlerce hatta binlerce kilometre mesafe bulunan değişik illerde aynı türkülere veya bir benzerlerine rastlamak mümkün olabilmektedir. Bunun sebebi yas ögesinin aynı milletten olan insanlar tarafından aynı şekilde algılanması ve bu özün bozulmamasıyla ilgilidir¹. Çoğu zaman da türkü ve öykünün kalıbı aynı kalmakta, türküde geçen isimler ve yer adları değişmektedir².

Akdeniz'in doğusunda yer alan Kıbrıs'ta, Kıbrıslı Türkler arasında dilden dile dolaşan bir ağıt olan "Arap Ali Ağıtı"nın da ada sınırlarını aşarak, deniz aşırı yolculuğu gerçekleştirmiş, başka ülke ve yörelerde varyantları ortaya çıkmıştır. Yakın geçmişte yaşanmış olan Arap Ali olayı ve ona yakılan ağıtı anlatmaya geçmeden önce; Kıbrıs Türk toplumundaki ağıt geleneğine kısaca bir göz atalım.

Fethedildiği 1571 yılından bu yana adada yaşayan Kıbrıslı Türkler, hem yaşadıkları coğrafyadan hem de adaya Anadolu'dan gelip yerleşen soydaşlarının kültürlerinden önemli ölçüde etkilenmiştir. Tekkelerin, o dönemlerden yakın geçmişimize kadar varlığı, bu Tekkeler'de yapılan ağıt türündeki müziklerin³ Kıbrıslı Türklerin müzikal kültürlerinde yer aldığını ve bu kültürün, daha sonraları geleneksel Türk müziğinin adada kurumsal olarak 1900'lü yıllardan başlayarak yoğunluk kazandığını görüyoruz. Böylesi geleneksel tınılarla yoğrulan Kıbrıs Türk toplumunda "ağıt", "türkü" gibi formların gelişmesi de kaçınılmazdı. Ağıt türüne bakıldığında şu yapısal özellikleri görüyoruz.

Bu konularda önemli araştırmalar yapan Ali Öztürk, bir ağıtın söylenebilmesi için aşağıdaki şartların bir arada ve bir bütün olarak bulunması gerektiğini belirtir:

- 1- Ölümün trajik bir olay içerisinde meydana gelmesi
  - 2- Ölen kişinin (kadın veya erkek) mutlaka bazı özelliklere sahip olması
- a) Çevrenin ve akranlarının sevgi ve takdirini kazanması

¹ Mehmet Nuri Parmaksız, *Türk Edebiyatında Ağıt Yakma Geleneği ve Ağıt-Destan*, Akçağ yay., Ankara 2010, s. 69.

Ağıtlar ve bu benzerlik konusunda daha geniş bilgi için bk. İsmail Görkem, *Türk Edebiyatında Ağıtlar*, Akçağ Yayınları, Ankara 2001; Mustafa Sever, *Türklerde Ağıt, Akademik Araştırmalar*, S. 12, Şubat-Nisan 2002, s. 61-76; Ozan Tülüce, *Çukurovalı Âşık Mustafa Köse'den Derlenen Türküleri Hikâyeleri*, (Yayımlanmamış doktora tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2005.

² Salih Turhan, Abuzer Akbıyık, S. Sabri Kürkçüoğlu, *Notalarıyla Türkülerimiz ve Hikâyeleri*, Alfa yay., İstanbul 2003, s. 11.

³ Bk. Fedai Harid, *Lefkoşa Mevlevihanesi*, Lefkoşa 1997.

b) Seçkin bir kişiliğe sahip olması”⁴

İşte Ali Öztürk’ün de “ağıt” tanımlamasında yer verdiği birinci madde olan “*Ölümün trajik bir olay içerisinde meydana gelmesi*”, *Arap Ali Ağıtı* ile bire bir denk düşmektedir.

Ağıtlar, temelde hüznlerin dile getirildiği bir araç olarak kullanılmakta ve Kıbrıs Türklerinin sosyal-kültürel yaşamındaki geleneğinin günümüze kadar ulaşmasında bir köprü vazifesi görmektedir. Günümüzde bu konular üzerine yapılan araştırmalarla, Kıbrıs Türk Ağıt Geleneği’nde yer alan olayların detayları daha da belirgin hâle gelmektedir. Kıbrıslı Türklerin, bestelenmiş şekilde, yani “türkü” formatına sokularak dilden dile dolaşan, kulaklarda yer eden ilk ağıt-türkü, 1894 yılında Kıbrıs’ın güneyinde yer alan şehirlerden Limasol, eski söyleniş biçimiyle Leymosun’da vuku bulan bir sel felâketini konu almaktadır. Bu ağıt-türkü; “*Hanaylar Yaptırdım Döşedemedim*” ismiyle bilinen Kıbrıs ağıt-türküsüdür.

Kıbrıslı Türklerde ağıt yerine genelde, *destan* terimi kullanılmaktadır⁵. *Destan* adı verilmeden yazılmış manzumelerden tespit edilebilen birkaç “ağıt”a, şu örnekleri verebiliriz : “*Doktor Behiç*” ve “*Halid Arab Tosun’a Ağıt*”, “*Saydam’a Ağıt*” ve “*Nazım Bey Ağıtı*”⁶. Toplumun ilgisini çeken hemen her olay için destanlar söylenmiştir.⁷

Üst başlıklarıyla değindiğimiz ağıtlarımızın ya da aslında birer ağıt olan, fakat yazılı kayıtlarda *destan* olarak geçen bu kültür ürünlerimizin melodik yapıları, ne yazık ki günümüze kadar gelememiş, büyük çoğunluğu unutulup gitmiştir.

Kıbrıslı Türklerin “ağıt” geleneği içerisinde, günümüze kadar ulaşmış ve tıpkı “*Hanaylar Yaptırdım Döşedemedim*” ağıtı gibi popüler hâle gelmiş bir ağıtımız da “*Arap Ali*” ağıtıdır. Bu ağıtın en önemli özelliklerinden biri, Kerkük varyantının da olmasıdır.

Şimdi bu ağıt-türkümüzün metin tespitine ve **yorum-inceleme-değerlendirmesine** geçelim.

ARAP ALİ
Meyhaneden çıgdım sağ selâmed
Yan tarafıma bagdım kobdu giyamed
Yan tarafıma bagdım kobdu giyamed

⁴ Ali Öztürk, *Türk Anonim Edebiyatı*, Bayrak Yayınları, İstanbul 1986, s. 383; Mahmut İslâmoğlu, Şevket Öznur, *Kıbrıs Rum Halk Edebiyatı’nda Türkler İçin Yakılan Ağıtlar*, C. I, Kıbrıs 2006, s. 7.

⁵ Özkul Çobanoğlu da ölüm ve yası çağrıştıran eserler için “ağıt-destan” terimini kullanmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bk. Özkul Çobanoğlu *Âşık Tarzı Destan Geleneği ve Destan Türü*, Akçağ yay., İstanbul 2000, s. 161-162.

⁶ M. Oğuz Yorgancıoğlu, *Kıbrıs Türk Folkloru Duydum-Gördüm-Yazdım*, (Kendi Yayını), 2000, s. 406-407.

⁷ Çobanoğlu, age., s. 216.

Uyan Alim uyan
Uyanamaz oldu
Yeni gamalara
Dayanamaz oldu

Meyhaneye girdim üş gonyag işdim
Düşmannarı gördüm gendimden geçdim
Yedi süngü yedim sekizde düşdüm
Uyan Alim uyan
Uyanamaz oldu
Yeni gamalara
Dayanamaz oldu

Meyhaneden çıgdım yan basa basa
Ciyerlerim döküldü gan kusa kusa
Ölümüne sebep oldu Mağusa

Uyan Alim uyan
Uyanamaz oldu
Yeni gamalara
Dayanamaz oldu

294

Kaynak kişi: Mahmut İslâmoğlu
Doğum tarihi ve yeri: 1 Mart 1934, Limasol
Kaynak kitap: Mahmut İslâmoğlu, Taner Yılmaz, *Kıbrıs Türküleri ve Oyun Havaları*, Lefkoşa 1979.
Mesleği: Emekli öğretmen, müdür.
Türkünün derlendiği kişi: Limasollu Zehra İbrahim İbrahim

1. Yorum-İnceleme-Değerlendirme

Burada verilen metin, "ağıt-türkü" türünde bir eserdir. Türkü, uzunlu kısıklı dizelerden meydana gelmiş olup kafiye örgüsü,

-----a
-----a
-----a

-----b (Nakarat)
-----b
-----c
-----b

-----d
-----d
-----d

-----b (Nakarat)
-----b
-----c
-----b

-----e
-----e
-----e

-----b (Nakarat)
-----b
-----c
-----b

tarzında düzenlenmiştir; uzun dizeler 11’li, nakarat ise 6’lı hece ile oluşturulmuştur.

Türküyü yaratan olayın kahramanı Arap Ali, Limasol’un Arnavut Mahallesinde oturan zenci Arap Mahmut Efendi ile beyaz ırktan Hatice Hanımın oğludur. Arap Ali’nin bir erkek iki de kız kardeşi vardı. Günümüzde hepsi rahmete kavuşmuştur.

Arap Ali, oldukça mert ve cesur bir Türk gencidir. O, yemeyi ve içmeyi seven birisiydi. Olayın geçtiği gün, Mağusa’da gümrükteki işini bitirip biraz eğlenmek amacıyla bir meyhaneye gider ve içmeye başlar. İngiliz askerleri de aynı meyhanede içki içerken Arap Ali’ye sataşır ve bu yüzden aralarında kavga çıkar.

Kavga esnasında Arap Ali’nin İngiliz askerlerinden sekiz süngü darbesi aldığı ağıttan anlaşılmaktadır. Yere yığılan Ali, hemen orada can vermiştir. Cenazesi memleketi olan Limasol kentine getirilmiş ve kılınan cenaze namazından sonra Türk kabristanlığına defnedilmiştir.

Bu genç ve yiğit delikanlının ölümü o yörede öylesine etkili olmuştur ki adına ağıtlar yakılmış ve bestelenmiştir. Böylece bu “ağıt-türkü”, günümüze kadar gelmiş, sürekli okunmuş ve söylenmiştir. Mahmut İslâmoğlu, kendisiyle ile yaptığımız 13 Temmuz 2009 tarihli söyleşide Arap Ali türküsünün söylemede becerisi bulunan Hüseyin Rızkî Bey’e ait olmasının kuvvetle muhtemel olduğunu dile getirmiştir.

Öte yanda türkünün yukarıda sunulan orjinal metni dışında üç varyantı daha bulunmaktadır.

1.1. Varyant I

Bu türkünün varyantlarından biri Sonay Kuyucuoğulları'na ait olup aşağıda derlediğimiz biçimdedir:

Bohcamı aldım çıktım, karım dedi gitme.
Ya gelirim ya gelmem sakın merak etme.
Meyhaneye vardım üç gonyak iştim,
Düşmanları gördüm gendimden geçtim,
Yedi süngü yedim sekizde düştüm.

Uyan Arabalim uyan uyanmaz oldu,
Yediğin süngülere dayanamaz oldu ...⁸
Meyhaneden çıktım yan basa basa
Ciğerlerim döküldü gan kusa kusa
Beni canımdan etti ah o Mağusa

Mağusa denizi limandır liman
Yedi mil açığında yatırım aman
Ağlarım inlerim yok mudur duyan

Selâm edin anneme kına yaksın eline
Ali'sin öldürdüler vadı geldi yerine
Üç çocuğum var benim alsın gendi evine
Seniha'mı göndersin geri gendi köyüne

Bu varyantta biraz sitemkâr ve insafsızca dizeler yer almaktadır. Özellikle son bendin ilk dizesindeki: "Selâm edin anneme kına yaksın eline" deyişi ile onu izleyen, "Ali'sini öldürdüler vadı geldi yerine" sözleri sanki kız ile ailesi arasında bir anlaşmazlık olduğu izlenimini veriyor.

Bu varyantta ilk bakışta şekil değişikliği dikkati çekmektedir. Her bentteki dize sayısı değişikliği yanında bendler arasındaki kafiye örgüsü de farklı bir yapıda karşımıza çıkmaktadır.

Kafiye örgüsü esas metne göre farklı olup şu şekilde düzenlenmiştir.

-----a
-----a
-----b
-----b
-----b

⁸ Bu dize zaman zaman, "Yedi süngü yarasına dayanmaz oldu." biçiminde karşımıza çıkmaktadır.

-----c
-----c
-----d
-----d
-----d

-----e
-----e
-----e

-----f
-----f
-----f
-----f

Aynı farklı düzeni hece yapısında da görmekteyiz. Birinci kıta'nın ilk iki dizesi 7+6= 13'lü, diğer üç dizesi 6+5=11'lidir. İkinci kıta 13, 13, 11, 11 hecelidir. Üçüncü kıta 11, 12, 11 hecelidir. Dördüncü kıta: 14 hecelidir.

1.2. Varyant II

Bu varyant, İngiliz arşivlerinden temin edilen metindir. Söyleyeni belli değildir. Bu varyantın bir özelliği Mahmut İslâmoğlu'nun Zehra İbrahim İbrahim'den 1970'li yıllarda derleyip sonradan Yılmaz Taner'in bestesini kayda alıp birlikte 1979 yılında yayınlamış oldukları ve yukarıda esas metin olarak verdiğimiz "*Kıbrıs Türküleri ve Oyun Havaları*" adlı kitapta yer alan örneğine en yakın olan varyant olmasıdır. Bu varyant ise şöyledir:

MAĞUSA LİMANI LİMANDIR

Mağusa limanı limandır liman (aman aman)
Beni öldüründe yoktur din iman

Uyan Alim uyan
Uyanmaz oldu
Yedi bıçak yarasına
Dayanmaz oldu
İskeleden⁹ çıktım yan basa basa (aman aman)
Mağusa'ya vardım gan kusa kusa

Uyan Alim uyan
Uyanmaz oldu
Yedi bıçak yarasına
Dayanmaz oldu

⁹ İskelebaşı anlamındadır. İskele kenti değildir.

Ölür oldum hey hey bak neler oldu(aman aman)
Elbiselerim de gan ila doldu

Uyan Alim uyan
Uyanmaz oldu
Yedi bıçak yarasına
Dayanmaz oldu

Ma[ğ]usa Limanı'ndan aldılar beni (aman aman)
Üç mil uzağına attılar beni
Kâfir İngilizler vurdular beni

Uyan Alim uyan
Uyanmaz oldu
Yedi bıçak yarasına
Dayanmaz oldu

Öte yanda bu varyant, 2008 yılında Türkiye'nin önde gelen ses sanatçılarından Selda Bağcan'ın "Güvercinleri de Vururlar" adlı albümünde "Magusa Limanı" olarak yer almış bulunmaktadır.

Bu varyantın kafiye örgüsü

-----a
-----a
-----a

-----d
-----d
-----d

-----b Nakarat

-----b
-----c
-----b

-----e
-----e
-----e

-----b Nakarat

-----b
-----c
-----b

eşleme tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Vezin 6+5: 11’li olarak asıl metne uyum göstermektedir.

1.3. Ağıtın bir varyantı da Kerkük Türkleri arasında mevcuttur. Kerkük varyantı Suphi Saatçi¹⁰ tarafından derlenmiş, yöresi Irak-Kerkük olarak belirtilen “*Meyhanaya Girdim*” ağıt başlığıyla belgelenen bir ağıt. Konusu şöyle dile getiriliyordu:

Cinayete kurban giden bir gencin feryatlarıdır bu türkü. Aslen Kıbrıs kökenli olduğu düşünülen türkünün yayılarak Kerkük’e kadar ulaşması dikkat çekicidir. Kıbrıs’ta İngiliz askerlerince bıçaklanarak öldürülen delikanlının, Kerkük’te uzun hava olarak yakılan ağıtı bugüne ulaşmıştır. İçki içtiği için kendisine saldıranlarla baş edemeyen delikanlı, hiç değilse oradan uzaklaşıp kurtulmak istemiş. Ama onca bıçak darbesine can mı dayanır? Hem yerinden hem canından olmuştur.

Bu “ağıt”ın sözleri şöyle:

1.
Meyhanaya girdim üç konyağ iştım
Düşmanlarım görüb kendimden geçdim
Yeddi bıçak yedim sekkiz de düşdüm
Oyan Alım oyan oyanmaz oldum
Yeddi bıçak yarasına dayanmaz oldum

2.
Meyhanadan çıkdım yol basa basa
Kül oldu ciğerim kan kusa kusa
Meni yardan edeni zalım Mağusa
Oyan Alım oyan oyanmaz oldum
Çok işdim serhoş olub kaçamaz oldum

Ata Terzibaşı’nın özel arşivi olan, 1959 tarihli ve Pakistan baskısı 78 devirli taş plakta, türküyü, A. Küzecioğlu seslendirmekteydi. Bazı dizelerin yerleri değişse de, bazıları birebir denk düşmekteydi. Örneğin; Kıbrıs’ta bu ağıt’ta; “Meyhaneden çıkdım yan basa basa” denilirken, Kerkük Hoyratları bunu “Meyhanadan çıkdım yol basa basa” şeklinde seslendiriyorlar. Bir örnek daha vermek gerekirse; Kıbrıs’taki versiyonunda “ Yeni gamalara dayanamaz oldun” denilirken, Kerkük Hoyratları bunu “Yeddi piçak yarasına dayanmaz oldum” şeklinde yorumluyorlardı.

Kerkük’te okunmakta olan Arap Ali Ağıtı, Kıbrıs’takine çok fazla benzemektedir. Farklı olarak, Kerkük’tekinde oraya özgü ağız özellikleri belirgindir.

¹⁰ Bk. Ata Terzibaşı, *Kerküt Hoyratları*, İstanbul 1945.

1.4. Bu türkünün sözlerinin bir benzeri "*Mezarımın Taşı Urfa'ya Karşı*" adlı bir Urfa türküsünde geçiyor. Türkünün hikâyesi de şöyle; Urfalı Zeki, genç ve yakışıklı biridir. Müzik âlemlerini ve eğlenceyi sever. Zaman zaman da saza eğlenmeye gider. Gönül ferman dinlemez. Urfalı Zeki sazda çalışan bir kadına tutulur. Urfa'da kalan kadın, bir müddet sonra Urfa'dan, Antep'e gider. Antep'te çalışırken Musa isminde bir Antep'li ona tutulur ve sahip çıkar. Bunu duyan Zeki, Antep'e gider, sevdiği kadın yüzünden Antep'li Musa ile tartışır ve kavga eder. Kavga sırasında Antep'li Musa, Zeki'yi kama ile öldürür. Genç ve yakışıklı Urfalı Zeki'nin ölümü Urfalıları üzer, bunun üzerine bir türkü yakılır¹¹.

Meyhaneden çıktım yan basa basa
Ciğerim delindi kan kusa kusa
Beni vuran zalım Antep'li Musa

Ağlama sen garip anam bu işler olur
Beni vuran zalım Allahı'ndan bulur
Neneyle neneyle Zeki'm neneyle
Cenazem gidiyor kalk şivan eyle"¹²

1.5. Sadece Urfa yöresinde Arap Ali Ağıt'ının sözlerine benzer sözler, türküler söylenmemiş. Bir başka benzeri de Afyon'a bağlı "Sandıklı"da dile getirilmiş. Develioğlu Asım tarafından derlenen türkü "*Karakoldan Çıktım*" adıyla yer almaktadır. Beş dördlükten oluşan türkünün ilk dördlüğü önemli benzerlikler taşımaktadır. Sözleri şöyle:

KARAKOLDAN ÇIKTIM

Karakoldan çıktım yan basa basa
Ciğerlerim koştum kan kusa kusa
Beni vuran oğlan Konyalı Musa
Konyalı Musa ... ..¹³

Gerek Antep'ten, gerekse Urfa'dan verilen örneklerin ilk kıtaları Kıbrıs'takine çok yakındır. Dikkat edildiğinde, Urfa'da söylenen Türkü ile Afyon'da söylenen Türküde geçen isimler aynı; Musa ...

¹¹ Bu ağıtın ve olayın bir benzerini Yusuf Ziya Ortaç'ın 1919 yılında yazmış olduğu "Binnaz" adlı oyunda görmekteyiz. Binnaz, Lâle Devri'nin fethan kadınları arasında en çok ün almış olanlarındandır. Ününü bu şöhretini uzaklardan işiten, Rumeli paşalarından birinin oğlu Hamza onu görmeye Tuna kıyılarından İstanbul'a gelir. Binnaz'ın Efe Ahmet isminde bir sevgilisi vardır. Efe Ahmet, Hamza'yı bir hücumdan kurtarmıştır. Karşılaştıkta bir, kahvede vuruşmaya karar verirler, oysa o sıralarda böyle kavgaların ölümle cezalandırılacağı ilân edilmiş bulunuyordu. Efe Ahmet, Hamza'yı yaraladığı için bu cezaya çarptırılacaktır. Hamza, bir zaman hayatını kurtaran Efe Ahmet olduğunu, verdiği hatıradan tanır ve dedesinin hatırı için, Ahmet'in affı hakkında bir emir alır. Bunu nefesine ağır bulan Efe Ahmet, kurtarma emrini yakar ve kendini aramaya gelen cellâtlara teslim olur.

¹² Turhan-Akbıyık-Kürkçüoğlu, age., s. 14.

¹³ Cahit Öztelli, *Evlerin Ömü-Türküler*, Özgür Yayınları, İstanbul 2002, s. 449.

1.6. Anadolu’da Arap Ali Ağıtı’ndan esinlenerek üretilen türküler gerçekten çeşitlilik göstermektedir. Bu kez de Kıbrıs Adası’na çok yakın olan ve 1878, 1914, 1917 ve özellikle 1923’ten ‘40’lara kadar Kıbrıs’tan Anadolu’ya yapılan yoğun Kıbrıslı Türk göçlerinin uğrak ve yerleşim yerlerinden biri de Silifke idi. Cavit Erden tarafından derlenen ve yöresi Silifke olarak gösterilen bölgeden vereceğimiz örnek “*Zeytin Dağları*” adını taşıyor. Özellikle orijinal *Arap Ali Ağıtı*’mızdaki nakarat bölümleri bozulmadan kullanılmış buna ek olarak en ilginç yanlardan biri de söz konusu türkü’de yer alan mısralarda, yine Kıbrıs Türk toplumunun bağrından doğan ve Kıbrıs Türk Ağıt Geleneği içerisinde müziklenmiş şekliyle bir “ilk” olarak anılan “*Hanaylar Yaptırdım Döşedemedim*” ağıt-türkümüzden de alıntılarını yapılmış olmasıdır. İşte sözleri:

ZEYTİN DAĞLARI

Zeytin dağlarında tabakam kaldı
Dört yanıma baktım, karakollar aldı
Ali’m kırk kişiden bir haber aldı

Uyan Ali’m uyan, uyanamaz oldun
Keskin kamalara dayanamaz oldun

Odalar yaptırdım bir uçtan bir uca
İçinde yatmadım üç gün üç gece

Uyan Ali’m uyan, uyanamaz oldun
Keskin kamalara dayanamaz oldun¹⁴

1.7. Bu kez Afyon’dan Aydın’a geçiyoruz. İbrahim Çilingir tarafından derlenen türkü *Arap Ali* ağıtının ilk kıtasıyla çok benzeşir bir isme sahip: “*Isparta’dan Çıktım*”... sözlerine bir bakalım:

Isparta’dan çıktım
Başım selâmet
Çivril köprüsüne gelince
Koptu kıyamet

Çoluğum da çocuğum da Demir Efem sana emanet
Güpe gündüz artıyor benim kederim
Ağlama anam dalburuş kuşak
Candarmaları süngülü

Isparta’dan çıktım
Dalburuş kuşaklı

¹⁴ Öztelli, age., s. 547.

Ülfet Beyin candarmaları
Süngülü, bıçaklı¹⁵

1.8. Son örneğimizde ise Anadolu dışına çıkıyor ve Rodop'a uzanıyoruz. Rodop; Batı Trakya Türklerinin yoğun olarak yaşadıkları ve Yunanistan'ın kuzeyinde bulunan bir bölge¹⁶.

Bu bölgede "**Çanakkale İçinde. . .**" türküsünün "**İstihkâmın İçinde**" ismiyle söylendiği görülüyor. Altı dörtlükten oluşan türkünün 2 dörtlüğü, Arap Ali Ağıtımızdaki sözlere yakın benzerlikleri çok ilgi çekmektedir. Özellikle "**Meyhaneden. . .**" kelimesi değiştirilip "**İstihkâmdan**" şeklinde yorumlanmaktadır. İşte söz konusu 2 dörtlük:

İSTİHKÂM İÇİNDE

İstihkâmdan çıktım yan basa basa
Ciğerlerim çürüdü kan kusa kusa
Of gençliğim eyvah
Eyvah, yandı ya dünya

İstihkâmdan çıktım başım selamet
Selanik'e ermeyince koptu kıyamet
Of gençliğim eyvah
Eyvah, yandı ya dünya

...¹⁷

Sonuç

Toplumlarda göç her ne maksatla olursa olsun; ister ekonomik, ister savaşı, isterse ailevî özel durumlar neticesinde gerçekleştirilsin, göç edenler sadece bedenleriyle değil, yoğruldukları kültürler, benliklerindeki geçmiş ve dillerindeki türküler, maniler ve ninnilerle de göç etmektedirler. Böyle olunca da türkü örneğinde olduğu gibi hoyrat, mani, atasözü, masal, efsane gibi folklorik değerlerin de seyahatine sıkça rastlamak mümkün olmaktadır, Limasol'dan çıkıp denizleri aşan **Arap Ali** ağıtımız gibi.

¹⁵ Öztelli, age., s. 548.

¹⁶ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Rodop> (E.T: 20.01.2011).

¹⁷ Öztelli, age., s. 834.